

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВА І КІБЕРБЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО
ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Антоненко О.А., Григорецька І.А.,
Журавель А.В., Дришлюк В.І, Кострицький І.Л.,
Кулініч О.Л., Пащенко О.М.

**ПРАКТИКУМ З ЕКОЛОГІЧНОГО
ПРАВА УКРАЇНИ
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

м. Одеса
2022

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА І КІБЕРБЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО
ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА**

**АНТОНЕНКО О.А., ГРИГОРЕЦЬКА І.І.,
ЖУРАВЕЛЬ А.В., ДРИШЛЮК В.І., КОСТРИЦЬКИЙ І.Л.,
КУЛІНІЧ О.О., ПАЦЕНКО О.М.**

**ПРАКТИКУМ З ЕКОЛОГІЧНОГО
ПРАВА УКРАЇНИ
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

**Навчально-методичний посібник (практикум) для студентів
Галузь 081 Право
Спеціальність 081 Право
Освітній рівень бакалавр**

**Одеса
2022**

ББК 67.303
УДК 346

*Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною радою
Одеського державного університету внутрішніх справ.
(Протокол № 4 від 24.11.2022 р.)*

Рецензенти:

В. К. Гуревський – кандидат юридичних наук, доцент, суддя
Малиновського районного суду м. Одеси.

А. І. Ріпенко – завідувач відділу актуальних питань філософії права,
юридичної лінгвістики, аспірантури та докторантури
Науково-дослідного інституту публічного права,
доктор юридичних наук, старший дослідник.

**П69 Практикум з екологічного права України (загальна
частина): навч.-метод. посіб.(практикум) / О.А. Антоненко,
І.І. Григорєцька, А. В. Журавель, В. І. Дришлюк, І. Л. Костиць-
кий, О.О. Кулініч, О. М. Пашенко. Одеса: ОДУВС, 2022. 52 с.**

У навчально-методичному посібнику розглядаються основні поняття екологічного права та методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять. Практикум містить конкретні справи з практики органів державної виконавчої та судової влади, викладені у вигляді задач, методику їх вирішення, перелік необхідних нормативно-правових актів і спеціальної літератури.
Розраховано на студентів вищих навчальних закладів.

ББК 67.303
УДК 346

© О.А. Антоненко, І.І. Григорєцька, В. І. Дришлюк,
А. В. Журавель, І. Л. Костицький, О.О. Кулініч,
О. М. Пашенко
© Видавництво ОДУВС, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ , СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	6
ТЕМА 2. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН	11
ТЕМА 3. ПРАВОВІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ.....	13
ТЕМА 4. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ	17
ТЕМА 5. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ.....	19
ТЕМА 6. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	22
САМОСТІЙНА РОБОТА	24
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	38
ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ АКТІВ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	45

ПЕРЕДМОВА

Одна з особливостей юридичної освіти на сучасному етапі полягає в тому, що оволодіння знаннями еколого-правових дисциплін є необхідною умовою формування юридичного світогляду майбутніх правників.

Галузь права складає основу предмета навчальної дисципліни. Проте ознаки які визначають самостійність галузі права та навчальної дисципліни є різними. Якщо в першому випадку необхідним є наявність предмета, метода, джерел, принципів правового регулювання тощо, то у другому випадку – визначальними є завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, які володіють необхідними комплексом знань. Таким чином закономірним є конструювання комплексних та інтегрованих юридичних дисциплін, які об'єднують інститути різних галузей права.

Самостійна робота є важливим модулем організації навчання у вищому навчальному закладі. Самостійна робота студентів відноситься до позааудиторної роботи, коли студент удома чи в бібліотеці, в практичних органах, юридичних фірмах, громадських екологічних організаціях тощо виконують самостійно певні вид навчальної роботи для підготовки до семінарських, практичних занять, різних видів поточного та підсумкового контролю. Дистанційна система організації навчання передбачає, що на самостійну роботу студентів має припадати не менше 50 % навчального навантаження. Таким чином, значення самостійної роботи у навчальному процесі зросло, як зросли і вимоги до її організації.

Завдання самостійної роботи:

- опанувати відповідний спеціально-правовий понятійний апарат;
- здобути необхідні спеціальні теоретичні знання;
- набути навичок роботи з правовими бібліотеками;
- набути навичок пошуку правових документів та наукових матеріалів у мережі Інтернет;
- набути навичок наукового пошуку у бібліотеці;
- набути навичок роботи з нормативно-правовим матеріалом
- набути практичних навичок складання деяких правових документів;
- набути практичних навичок розв'язання правових кейсів (задач);
- набути практичних навичок формулювання своєї правової позиції, її обґрунтування, підготовки до її захисту.

Самостійна робота студентів охоплює всі види позааудиторних навчальних робіт, що здійснюються ними самостійно і на власний розсуд:

- робота з конспектом лекцій, підручниками, навчальними посібниками, іншими навчально-методичними матеріалами;
- робота за науковими монографіями, статтями;
- робота з рекомендованими нормативно-правовими актами, правовими бібліотеками;

У ході самостійної роботи студенти не лише готуються до відповідей на теоретичні питання, але й розв'язують задачі, складають правові документи, пишуть есе, готуються до участі у діловій грі тощо. Відповіді мають обґрунтовуватися посиланнями на норми права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ,СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Питання

- 1) Поняття екологічного права як галузі права, галузі законодавства, науки та навчальної дисципліни.**
- 2) Історія становлення та розвитку екологічного права як галузі права.**
- 3) Предмет і метод екологічного права України.**
- 4) Система екологічного права України.**
- 5) Співвідношення екологічного права з суміжними галузями права.**
- 6) Об'єкти та суб'єкти екологічного права.**
- 7) Принципи екологічного права.**
- 8) Джерела екологічного права.**

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою та нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне: для розуміння механізму формування екологічного права необхідно охарактеризувати концепції взаємодії суспільства і природи. Слід пригадати, що основою поділу українського права на галузі, є предмет та метод правового регулювання. Норми які регулюють відносини з використання природних ресурсів складають значну частину чинного законодавства. Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою, преамбулою, ст. 1, 2 і 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року.

При вивченні цієї теми слід звернути увагу на те, що існують різні точки зору щодо співвідношення екологічного права з природноресурсовим правом: від їх розрізнення до включення природноресурсового та земельного права до складу екологічного права. Залежно від цього по-різному розглядаються питання про поняття та систему екологічного права, історію його розвитку.

екологічне право – система норм права, що регулюють порядок раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів, встановлюють гарантії забезпечення реалізації права людини на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище.

<i>Предмет екологічного права</i> <i>становлять відносини з приводу:</i>		
Охорони природних ресурсів	Раціонального використання природних ресурсів	Забезпечення екологічної безпеки

Методом екологічного права є сукупність способів, прийомів та засобів регулювання екологічних правовідносин. Метод екологічного права характеризується як комплексний. Він поєднує у собі:

а) метод публічного права (імперативний) – метод наказів, заборон, владних приписів (наприклад: заборона заподіяння шкоди довкіллю згідно зі ст. 66 Конституції України);

б) метод приватного права (диспозитивний) – метод рівності сторін, дозволів, рекомендацій (наприклад: частина друга ст. 13 Конституції проголошує право кожного громадянина здійснювати використання природних ресурсів).

Однак, імперативна складова в еколого-правовому методі переважає, позаяк екологічний інтерес відноситься, здебільшого, до публічного інтересу (інтересу всієї нації), а не приватного інтересу (інтересу окремих осіб).

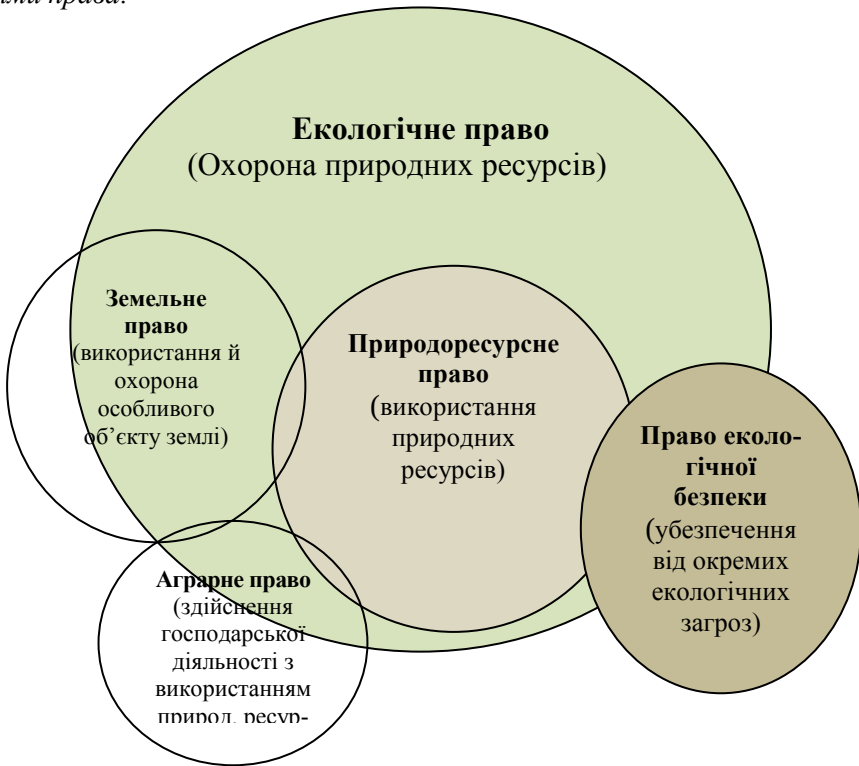
Система екологічного права як навчальної дисципліни – це цілісна, послідовна та взаємообґрунтована сукупність теоретичних положень, ідей, поглядів на екологічне право, його місце у правовій системі, структуру та зміст. Ця система складається з 3-х частин:

1. Загальна частина – розглядає науково-методичні основи екологічного права, предмет, метод, засади, функції, суб'єкти, об'єкти, норми, правовідносини, систему, історію та джерела, права та обов'язки громадян, правове регулювання використання природних ресурсів, управління у царині екології тощо.

2. Особлива частина – вивчає природоресурсне право, право природних комплексів і право екологічної безпеки.

3. Спеціальна частина – розглядає питання міжнародної правової охорони довкілля, екологічне право Європейської Спільноти та екологічне право зарубіжних країн.

Приклад співвідношення екологічного права із спорідненими галузями права:

Природний об'єкт екологічного права повинен мати такі ознаки:

а) він не повинен бути створений людиною (асфальт на землі є не природним об'єктом, але є об'єктом цивільних правовідносин, тому що вимощений людиною: неправомірними є вимоги органів державної влади укладати договори оренди землі щодо асфальту; свійські тварини є не природними об'єктами, але є об'єктами аграрного права, тому що їх породи виведені людиною);

б) він повинен перебувати в екосистемі у взаємозв'язках з іншими природними компонентами (вода в крані, ґрунт в горщику для квітів не є природними об'єктами, а є об'єктами цивільного права).

Об'єктами аграрного права можуть бути тварини і рослини, які вирощені людиною, їх породи (сорти, штати) виведені людиною. Однак, якщо об'єкт аграрного права потрапляє у довкілля (наприклад, внаслі-

док самосіяння рослин), дичавіє, стає первинним елементом екосистеми – тоді він стає природним об'єктом екологічного права.

Об'єктами цивільного права можуть бути природні об'єкти, що вилучені з екосистеми: приручені свійські тварини, зірвані рослини тощо, вода в крані, ґрунт у горщику для квітів тощо.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» **до основних об'єктів**, які підлягають державній охороні і регулюванню в галузі екології належать:

1) навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів;

2) природні ресурси як залучені в господарський обіг, так і такі, що не використовуються в народному господарстві на даному етапі (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ);

3) ландшафти та інші природні комплекси (особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України);

4) здоров'я і життя людей, які потребують захисту від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки.

Суб'єктами екологічного права можуть виступати будь які фізичні особи (за винятком деяких законодавчих обмежень, встановлених щодо використання природних ресурсів іноземцями), юридичні особи, держава, в тому числі іноземні держави, органи місцевого самоврядування, територіальні громади. Згідно ст.ст. 13,14 Конституції України - особливим суб'єктом екологічних відносин є *Український народ*.

Принципи це основні положення права, які можуть бути як закріпленими у нормативних актах (правові принципи), так і неписаними джерелами права (загальні засади права). Вони є ідеями, що визначають загальні напрямки правового регулювання екологічних правовідносин. Відносяться до норм твердого права, є підґрунтями правової системи. Засади мають пріоритет (переважну правову силу) перед усіма іншими нормами екологічного права. Вони визначають спосіб (напрямок) тлумачення правових норм. *Принципи екологічного права містяться у ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».*

Джерела екологічного права – це зовнішнє вираження еколого-правових норм, або спосіб виявлення норм екологічного права. Існують різні класифікації джерел екологічного права:

II. За правовою силою:

1) Конституція України від 28 червня 1996 року;

2) кодекси, закони, декрети Кабінету Міністрів України, що мають силу законів;

3) підзаконні акти вищих органів влади: укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України, постанови Верховної Ради України;

4) підзаконні акти міністерств і відомств: положення, методики, інструкції, прийняті наказами міністерств, відомств у межах своїх повноважень і зареєстровані у Міністерстві юстиції України;

5) нормативні акти органів місцевого самоврядування та акти органів місцевих державних адміністрацій у царині екології.

Завдання для самостійної роботи:

1. Форми взаємодії суспільства і природи;

2. Екологічна політика України: необхідно сформулювати поняття та визначити основні напрями екологічної політики України з посиланням на відповідні правові акти.

3. Розмежування природних об'єктів, природних ресурсів, природних комплексів, фондів природних ресурсів, екологічних систем, біогеоценозів, ландшафтів, урочищ;

4. Скласти таблицю ієрархії джерел екологічного права різних видів за формою вираження із зазначенням їх реквізитів. Студент повинен формулювати поняття кожного джерела і пояснити, чим передбачено застосування відповідних джерел права у вітчизняній правовій системі.

5. Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою та відповідним нормативним матеріалом, а також розглянути роль судової практики у регулюванні екологічних відносин.

ТЕМА 2. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН

Питання

1. Екологічні права громадян.
2. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.
3. Захист екологічних прав громадян.
4. Обов'язки громадян у галузі охорони НПС.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою та нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне: *Суб'єктивне екологічне право* – це закріплена і гарантована правом міра можливої поведінки суб'єкта щодо природи. *Екологічний обов'язок* – це закріплена і гарантована правом міра необхідної поведінки суб'єкта щодо природи.

Загальні **екологічні права** закріплені у Конституції України і ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. До загальних екологічних прав належать: право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів, на доступ до екологічної інформації тощо. Найбільш повно екологічні права людини знайшли відображення в Конвенції ООН про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, схваленій на Нагоді міністрів охорони навколишнього середовища в Орхусі (Данія) у червні 1998 р. і ратифікованій Верховною Радою України в 1999 році.

Слід розмежовувати екологічні права і екологічні інтереси, які не персоніфіковані і тому належать усім громадянам (суспільству). Екологічні права громадян розглядаються як забезпечені системою права юридичні можливості особи реалізувати у передбачених законодавством формах надані повноваження в галузі екології. Такі можливості впливають з мети та завдань екологічного законодавства. Екологічні інтереси — це природні і соціально обумовлені потреби осіб у відповідній галузі, які впливають зі змісту норм екологічного законодавства. Навіть якщо особа не має права на якийсь об'єкт, вона має право

вимагати судового захисту свого інтересу, якщо тільки він стосується не приватної, а суспільної потреби, суспільного блага. Ст. 15 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року передбачає право на захист інтересу особи, що не суперечить загальним засадам справедливості, сумлінності і розумності.

Відповідно до ст. 11 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» держава гарантує своїм громадянам реалізацію екологічних прав, наданих їм законодавством. Стаття 10 цього ж Закону визначила **гарантії екологічних прав**, які забезпечуються: проведенням широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища; обов'язком міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій здійснювати технічні та інші заходи для запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, виконувати екологічні вимоги при плануванні, тощо.

Гарантії реалізації екологічних прав громадян поділяють на організаційно-розпорядчі, контрольно-виконавчі, превентивно-обмежувальні, процесуально-правові та охоронно-забезпечувальні (захисні) гарантів.

Процесуально-правовими гарантіями виступають визначені у законодавстві можливості і процедури як реалізації окремих прав громадян (наприклад, порядок одержання екологічної інформації, порядок проведення громадської екологічної експертизи, громадського екологічного контролю тощо), так і звернення за захистом порушених екологічних прав до органів управління і контролю в галузі екології, до органів адміністративної юрисдикції, до органів прокуратури та до судових органів.

Загальними **екологічними обов'язками** закріпленими у ст. 12 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» є: обов'язок кожного не заподіювати шкоди довкіллю; здійснювати діяльність з дотриманням вимог екологічної безпеки, екологічних нормативів і лімітів використання природних ресурсів; не порушувати законні екологічні права й інтереси інших суб'єктів тощо. На відміну від загальних обов'язків екологічне законодавство України закріплює й так звані спеціальні обов'язки громадян, які випливають із умов права власності на природні ресурси, права природокористування та реалізації громадянами екологічно небезпечної діяльності, тобто підтверджують реалізацію особою її спеціального статусу. Такі обов'язки закріплюються у спеціальних законодавчих актах природоресурсного та природоохоронного характеру або випливають із норм права, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Право громадян на участь в обговоренні проектів екологічно-значимих рішень.
2. Право громадян на участь у розробці та здійсненні заходів щодо охорони НПС.
3. Які екологічні права громадян закріплені в Конституції України?
4. Які екологічні права громадян закріплені в інших нормативних актах (Основи законодавства України про охорону здоров'я та підзаконних актах)?
5. Чи потрібно юридичним особам зазначати у своєму статуті, що вони можуть мати екологічні права й обов'язки, для того, щоб бути суб'єктами екологічного права?
6. Які особливості системи екологічних прав та їх місце в системі прав людини і громадянина?

ТЕМА 3: ПРАВОВІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Питання:

1. **Поняття та зміст права власності на природні ресурси.**
2. **Форми власності на природні ресурси.**
3. **Підстави виникнення права власності на природні ресурси.**
4. **Поняття та види права природокористування.**
5. **Об'єкти та суб'єкти права природокористування.**
6. **Виникнення та припинення права спеціального природокористування.**

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою і нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне: у вітчизняному законодавстві існує значна кількість правових норм, що регулюють відносини власності на природні багатства. Характеризуючи право власності на природні ресурси, необхідно зробити посилання на ст.ст. 13 і 14 Конституції України.

Враховуючи те, що сучасна концепція права власності закріплена у Цивільному кодексі України. Застосовуючи ЦК України до природо-

ресурсних відносин, необхідно ознайомитися зі ст. 9, згідно з якою, природоресурсне законодавство має переважну правову силу перед цивільним при регулюванні відповідних відносин. При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на такі положення:

Право власності є одним з найважливіших інститутів природо-ресурсного права, який регулює відносини в сфері належності природних ресурсів визначеним особам, є інститут права власності на природні ресурси. Це пов'язано насамперед з тим, що природні ресурси є основними засобами виробництва та господарської діяльності у провідних галузях національної економіки.

В загальних рисах право власності на природні об'єкти встановлено в статті 13 Конституції України, згідно якої земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. В конституційних нормах містяться і загальні вимоги щодо захисту й охорони права власності на природні об'єкти.

В об'єктивному значенні право власності на об'єкти навколишнього природного середовища - це сукупність правових норм та інших правових засобів, що закріплюють та охороняють відносини власності щодо природних ресурсів (землі, надр, вод, лісів, рослинного та тваринного світу, об'єктів природно-заповідного фонду), і які забезпечують можливість реалізації суб'єктом правомочностей власника. У *суб'єктивному* значенні право власності на природні ресурси – це сукупність повноважень відповідних суб'єктів (державних органів, юридичних та фізичних осіб) щодо володіння, користування та розпорядження належними їм природними ресурсами.

При підготовці до зайняття слід звернути увагу на те, що до початку 90-х років основу природоресурсного права нашої країни становив інститут виключної власності держави на природні ресурси. Із контексту ст.39 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» можна зробити висновок, що в Україні власність щодо об'єктів навколишнього природного середовища виступає в таких формах: державна, комунальна та приватна.

Суб'єкти права власності – це особи, які юридично спроможні реалізувати повноваження щодо володіння, користування та розпорядження належними їм природними ресурсами.

До *первісних* підстав виникнення права власності належать такі, при яких право власності у суб'єкта виникає вперше, або незалежно

від волі попереднього власника. На відміну від первісних підстав набуття права власності, *похідними* є такі способи набуття права власності, при яких право нового власника ґрунтується на праві попереднього власника.

Готуючись до теми слід пригадати такі речові права як сервітут, емфітевзис, суперфіцій, що регулюються переважно ЦК України.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне: право природокористування як комплексний правовий інститут поділяється на види, що відповідно до норм екологічного законодавства здійснюється за різними класифікаційними ознаками: за типом природного об'єкта (право землекористування; право водокористування; тощо); за поширеністю і правовими підставами виникнення (право загального та право спеціального природокористування); за способами виникнення право природокористування поділяється на первинне і вторинне. Існує поділ права природокористування на види і за іншими класифікаційними критеріями

Об'єкти права природокористування – конкретні, індивідуально визначені та юридично відособлені природні ресурси (об'єкти, їх частини або властивості), які закріплюються на праві користування за конкретними фізичними або юридичними особами. В залежності від виду природокористування об'єкти права природокористування можуть поділятися на об'єкти права загального природокористування (парки, пасовища, землі природоохоронного призначення тощо) та об'єкти права спеціального природокористування (землі сільськогосподарського призначення, землі транспорту, зв'язку тощо).

Суб'єкти права природокористування – юридичні або фізичні особи, які у встановленому законом порядку набули прав по користуванню природними ресурсами, і зобов'язані здійснювати комплекс заходів щодо їх ефективного використання, відтворення та охорони. Для характеристики суб'єктів природокористування важливе значення має з'ясування поняття *екологічної правоздатності*, тобто передбаченої екологічним законодавством можливості суб'єкта виступати носієм прав та обов'язків по використанню природних ресурсів.

Юридичний зміст природокористування передбачає права й обов'язки фізичних та юридичних осіб, що здійснюють як загальне так і спеціальне природокористування. Готуючись до заняття, необхідно розкрити зміст основних прав та обов'язків у галузі ефективного використання природних ресурсів, у галузі відтворення та комплекс-

ної охорони природних ресурсів, у галузі реалізації майнових і немайнових прав тощо.

Підстави виникнення права природокористування можна поділити на два види: адміністративно – правові підстави (прийняття рішень про надання природних об’єктів у власність чи користування відповідними уповноваженими органами), цивільно-правові підстави (виникнення юридичних фактів, укладання цивільно-правових договорів, тощо). Підстави припинення права природокористування передбачені у галузевих природоресурсних кодексах і законах.

Порівняльна характеристика ознак загального і спеціального природокористування		
Ознака	<u>Загальне</u>	<u>Спеціальне</u>
<i>за суб’єктом</i>	всі без винятку громадяни України, а також іноземні та особи без громадянства, які перебувають на території України	спеціальний (як правило господарюючий) суб’єкт (фізична чи юридична особа), що використовує природні ресурси в процесі виробничої та іншої господарської діяльності
<i>за цілями користування</i>	задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, рекреаційних, оздоровчих, тощо) як місця, умови й середовища життя	як правило для здійснення виробничої, господарської діяльності та отримання прибутку
<i>за підставами виникнення</i>	гарантовано законодавством для всіх громадян	Передбачена законодавством можливість для громадян і юридичних осіб отримувати <u>спеціальні дозволи</u> , що видаються компетентними державними органами, власниками (користувачами) природних об’єктів
<i>платність</i>	безкоштовне	оплатне

Завдання для самостійної роботи:

1. Чи дозволяється загальне використання природних об'єктів приватної власності чи орендованих природних об'єктів? Необхідно проаналізувати законодавство про повноваження власника.
2. Правові режими і форми власності: проблема співвідношення. Проаналізувати норми Конституції, Цивільного кодексу і актів природоресурсного законодавства.
3. Як документально оформлюється кожен вид спеціального використання природних ресурсів? Проаналізувати Цивільний кодекс, природоресурсні кодекси і закони.
4. Де закріплено фактичні критерії розмежування загального та спеціального використання природних ресурсів?
5. Де закріплені форми спеціального використання природних об'єктів?
6. Охарактеризувати процесуальний порядок зміни права природокористування.
7. Охарактеризуйте визначення та зміст еколого-правових сервітутів.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

Питання

1. Поняття державного управління в сфері екології.
2. Органи державного управління загальної компетенції в сфері екології.
3. Органи державного управління спеціальної компетенції в сфері екології.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування в сфері екології.
5. Роль громадських об'єднань в управлінні екологічними суспільними відносинами.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою і нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне: *Управління і контроль в галузі екології* – це діяльність уповноважених

суб'єктів (державних органів, органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян), спрямована на забезпечення суспільних інтересів щодо використання і охорони природних ресурсів, а також дотримання і виконання державними органами, юридичними і фізичними особами вимог природоресурсного законодавства.

Готуючись до відповіді на друге питання слід звернути увагу на те що органи управління та контролю у галузі природокористування класифікують на *органи загальної компетенції* (уповноважені законом органи державної виконавчої влади, що здійснюють разом із загальними повноваженнями функції забезпечення ефективного використання природних ресурсів) *органи спеціальної компетенції* (уповноважені законом органи що здійснюють функції забезпечення ефективного використання природних ресурсів).

Органи самоврядного контролю – це система місцевих рад, компетенція яких щодо здійснення управління і контролю в галузі використання та охорони природних ресурсів визначена в законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Готуючись до теми слід звернути увагу, що відповідно до статті 36 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» *громадський контроль* у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища згідно з Положенням, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Суть та призначення управління і контролю у галузі природокористування знаходить свій прояв у його функціях, до яких слід віднести: прогнозування, екологічне планування, стандартизація, нормування, сертифікація, ліцензування, моніторинг, екологічний аудит тощо.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте форми участі громадськості в екологічному управлінні.
2. На підставі аналізу нормативного матеріалу проведіть розмежування повноважень місцевих державних адміністрацій і місцевих рад.

ТЕМА 5. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

Питання

1. Загальна характеристика функцій управління в галузі екології.
2. Екологічний моніторинг.
3. Інформування в сфері
4. Екологічний контроль.
5. Екологічний аудит.
6. Оцінка впливу на довкілля.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою і нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне:

Екологічні функції управління – це види діяльності суб’єктів управління в екологічній царині. Державна екологічна політика реалізується через систему функцій державного управління у царині екології.

Здійснення екологічного моніторингу регулюється: Законом України “Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року (ст. 22); Законом України «Про гідрометеорологічну діяльність» від 18 лютого 1999 року; Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391; Концепцією Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 року № 992-р тощо.

Екологічний моніторинг – це система спостережень за станом довкілля. Він є однією з функцій державного управління у сфері екології. Він здійснюється для прогнозування змін стану довкілля та розробки науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Відповідно до ст. 25 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища», *екологічна інформація* – це документовані або публічно оголошені відомості про: стан довкілля чи його об’єктів – землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення; біологічне різноманіття і його компоненти,

включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами довкілля; джерела, чинники, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні чинники (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан довкілля та здоров'я людей; загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей; екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, екологічне законодавство; витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони довкілля, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.

Екологічне інформування – це діяльність уповноважених на це державних органів управління, що спрямована на забезпечення доступу до екологічної інформації. Відповідно до ст. 25 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень.

Екологічний контроль становить одну з основних функцій управління охороною навколишнього природного середовища і забезпечення раціонального природокористування. Під екологічним контролем розуміється діяльність уповноважених суб'єктів, які здійснюють перевірку додержання і виконання чинного екологічного законодавства.

Завдання екологічного контролю сформульовані у ст. 34 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Вони полягають у забезпеченні додержання вимог чинного екологічного законодавства всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами. Контролю підлягають використання і охорона земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони республіки, природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, стан довкілля.

Екологічний аудит, це функція екологічного менеджменту, у формі проведення незалежної (недержавної) перевірки дотримання вимог екологічного законодавства і розробка рекомендацій для усунення виявлених порушень. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про екологіч-

ний аудит», це документально оформлений системний незалежний перебіг перевірки та оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів та відомостей для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, систем управління довкіллям та інформації з тих питань вимогам законодавства України про охорону довкілля та іншим критеріям екологічного аудиту.

Оцінка впливу на довкілля, є обов'язковою у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля.

Проведення оцінки впливу на довкілля здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», який набрав чинності 18 грудня 2017 року. Цей нормативний акт, імплементує вимоги Директиви № 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про оцінку впливу окремих державних та приватних проєктів на довкілля» від 13 грудня 2011 року.

Процедура оцінки впливу на довкілля складається з послідовних етапів: повідомлення про плановану діяльність, оприлюднення повідомлення про планову діяльність, звіт з оцінки впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення, громадське обговорення звіту, висновок з оцінки впливу на довкілля, післяпроектний моніторинг.

Інформацію щодо заяв на проведення оцінки впливу на довкілля, можна побачити на порталі єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, за посиланням <http://eia.menr.gov.ua/>.

Завдання для самостійної роботи:

1. Порядок оформлення запиту на екологічну інформацію.
2. Поняття екологічної інформатизації.
3. Порядок проведення громадського екологічного контролю.
4. Правове становище громадських екологічних інспекторів.

ТЕМА 6. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Питання

1. Поняття та підстави юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
2. Адміністративна відповідальність в сфері екології.
3. Кримінальна відповідальність в сфері екології.
4. Цивільна відповідальність в сфері екології.
5. Дисциплінарна відповідальність в сфері екології.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи студент повинен ознайомитися з рекомендованою літературою і нормативним матеріалом.

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на наступне:

Правова відповідальність за екологічні правопорушення – це застосування до фізичних та юридичних осіб, які їх вчинили, передбачених екологічним законодавством санкцій, виконання яких у необхідних випадках забезпечується силою державного примусу.

Екологічне правопорушення – це протиправне діяння або бездіяльність, що порушує встановлений екологічний правопорядок за вчинення якого законом передбачена правова відповідальність.

За порушення екологічного законодавства, згідно зі ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, встановлюються:

1. *Кримінальна відповідальність* – регулюється Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року;
2. *Адміністративна відповідальність* – регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року та іншими законодавчими актами;
3. *Цивільно-правова відповідальність* – регулюється Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року, ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року та іншими нормативними актами;
4. *Дисциплінарна відповідальність* – передбачена Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 року.

Кримінальна відповідальність за екологічні злочини передбачена Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року. Вона настає за вчинення екологічного злочину – суспільно небезпечного винного діяння / бездіяльності, що посягає на екологічний правопорядок. У Кримінальному кодексі екологічні злочини виділені в окремий Розділ 8 «Злочини проти довкілля». За екологічні злочини КК України передбачає наступні санкції: штраф, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, конфіскація майна, арешт, обмеження волі, позбавлення волі.

Адміністративна відповідальність передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року та іншими законодавчими актами.

Цивільно-правова відповідальність за екологічні делікти регулюється: ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року; Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року тощо.

Сутність цивільно-правової відповідальності полягає у покладенні на правопорушника обов'язку відшкодувати майнову або моральну шкоду, заподіяну внаслідок порушення норм екологічного законодавства, понести інші негативні наслідки, визначені договором на розсуд сторін.

Дисциплінарна і матеріальна відповідальність встановлюються Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 року.

Сутність дисциплінарної відповідальності полягає у накладенні роботодавцем на працівника дисциплінарних стягнень за невиконання або неналежне виконання своїх трудових обов'язків, пов'язаних з екологічними правовідносинами, за умови, що відповідні обов'язки передбачені трудовим договором, укладеним між працівником і роботодавцем.

Завдання для самостійної роботи:

1. Еколого-правова відповідальність як окремий вид юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.
2. Конституційна відповідальність за порушення екологічного законодавства.
3. Поняття та види екологічної шкоди.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Методичні рекомендації до розв'язання задач та практичних завдань

Для підготовки до кожної теми семінарського заняття студент повинен уважно вчитатися у поставлені питання для того, щоб зрозуміти їх зміст. Підготовку необхідно починати з вивчення спеціальної літератури. Після засвоєння основних категорій даної теми, необхідно опрацювати відповідний нормативний матеріал. Тільки після цього можна приступати до розв'язання задач і виконання практичних завдань.

Розв'язання задач слід починати із з'ясування обставин справи. Важливо усвідомити, що правильне з'ясування всіх юридично значимих обставин справи дозволяє окреслити коло правовідносин, що склалися, а відтак – це допоможе знайти норму права, яка дані суспільні відносини регулює. Секрет правника – деталі важливі! Необхідно звертати пильну увагу на дати (це визначає які редакції нормативних актів треба застосовувати), хронологію настання певних юридичних подій та юридичних фактів (набуття права власності, права користування, тощо), та їх правових наслідків, прикінцеві положення законів, терміни, що використовуються, строки. Важливо зрозуміти умови задачі і з'ясувати поставлені завдання. Деякі терміни схожі, але визначають різні правові режими. Вирішуючи практичні завдання, потрібно надати відповіді на поставленні питання повно та обґрунтовано, обов'язкова присутність посилання на статті нормативних актів. Логічному і нормативному обґрунтуванню повинен відповідати кожний висновок, зроблений при відповіді на те або інше питання.

До основних методичних прийомів, за допомогою яких вирішуються задачі слід віднести:

1. Необхідно встановити характер та вид правовідносин.
2. Опрацювати нормативний матеріал. Необхідно уважно слідкувати за новими нормативними актами, які приймаються Верховною Радою і Урядом України, Президентом України та іншими органами державної влади та місцевого самоврядування.

Після того, як буде ретельно проаналізоване законодавство України, яке регулює правовідносини, описані в умовах задачі, необхідно здійснити тлумачення природоресурсних норм використавши при цьому сукупність способів тлумачення правових норм (правовий, мовний, логічний) для того, щоб застосувати відповідні норми права до

даних правовідносин та дати правову кваліфікацію даним обставинам. Кожний розв'язок задачі повинен обов'язково супроводжуватися посиланням на конкретну статтю (пункт) нормативного акту, що регулює дані суспільні відносини з зазначенням точних реквізитів цього нормативного акту. Після правової кваліфікації має йти стисла відповідь на поставлені у задачі питання.

Задача вважається розв'язаною тоді, коли дано відповідь на всі питання задачі і при цьому зроблені посилання на відповідні статті (пункти) нормативних актів із вказівкою на те, коли і ким вони були видані. Не можна робити висновків, що лише фіксують порушення закону. Треба обов'язково показати наслідки такого порушення і способи відновлення порушених прав. Бажано скласти письмово план розв'язання задачі у декількох варіантах, з можливими правовими наслідками, у тому чи іншому випадку.

ЗАДАЧІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1.

Державний екологічний інспектор затримав групу громадян, які збирали гриби у приватному лісі. Він попросив їх покинути ліс і збирати гриби в іншому місці, тому що цей ліс є приватною власністю. Громадяни відмовилися виконати прохання державного екологічного інспектора, посилаючись на те, що право загального використання природних ресурсів діє також щодо об'єктів приватної власності, крім того, до компетенції Державної екологічної інспекції Мінприроди не входить захист права приватної власності на природні об'єкти.

Державний екологічний інспектор склав протокол про адміністративне правопорушення. Громадяни оскаржили цю постанову до суду.

Завдання: *Яке рішення має прийняти суд?*

Задача 2.

Одеська міська рада прийняла рішення про зобов'язання усіх промислових підприємств міста ввести штатну посаду еколога. Підприємства почали скаржитись до прокуратури і подавати позовні заяви про скасування цього рішення як незаконного, мовляв, це є втручання у їх внутрішню діяльність.

Завдання: *Чи законним є рішення Одеської міської ради? Як має відреагувати прокуратура? Яке рішення має прийняти суд?*

Задача 3.

На підставі пункту «ї» частини першої ст. 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, Одеська міська рада постановила рішення про перевірку дотримання екологічного законодавства Державним підприємством «Одеський морський торговельний порт», для чого сформувала комісію у складі 7 осіб із працівників управління екологічної безпеки Одеської міської ради. Голові комісії було видано направлення на проведення перевірки, підписане міським головою.

Керівництво порту відмовилося допустити представників комісії на територію порту, пославшись на те, що чинне законодавство не передбачає обов'язку порту допускати такі комісії на свою територію.

Одеська міська рада, керуючись пунктом «й» частини першої ст. 15 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», прийняла рішення про зупинення діяльності порту аж до часу допуску комісії для здійснення заходів екологічного контролю.

Завдання: *Чи законними є дії керівництва порту? Чи законним є рішення Одеської міської ради про зупинення діяльності порту?*

Задача 4.

У зв'язку з систематичним перевищенням заводом «Гігабуд» нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, міська рада прийняла рішення про обмеження його діяльності шляхом закриття одного цеху з виробництва фарби.

Керівництво заводу оскаржило рішення міської ради до суду, посилаючись на те, що згідно з чинним законодавством, місцеві ради не мають подібних повноважень, тобто прийнятим рішенням міська рада порушила ст. 19 Конституції України.

Завдання: *Чи законним є рішення міської ради? Яке рішення має прийняти суд?*

Задача 5.

Петренко з родиною та друзями виїхали на відпочинок у вихідний день і розташувались у лісозахисній зоні поблизу річки. Там вони розмістили під тентом автомобілі, розташували намети, розпалили багаття. Чоловіки стали ловити рибу, а п. Петренко вирішив помити автомобіля, який за час їзди забруднився. За цим заняттям їх затримав державний екологічний інспектор, який склав протокол про порушення вимог загального і спеціального використання природних ресурсів. У суді п. Петренко пояснив, що його друзі здійснювали рибальство незабороненими способами, а машину він мив спеціальним миючим засобом. Щодо розпалення багаття, то, наскільки йому відомо, заборони з цього приводу немає.

Завдання: *Розв'яжіть справу.*

Задача № 6.

Громадянин Петренко відпочивав зі своїми друзями в лісі, куди взяв свого собаку ягд-тер'єра. Через якийсь час до відпочивальників звернувся державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища з вимогою компенсувати шкоду, заподіяну об'єктам тваринного світу, адже їхній собака, натрапивши на нору лисиці, у полював тварину.

Громадянин Петренко відмовився визнавати свою вину, посилаючись на те, що він не повинен відповідати за те, що зробив його собака. Державний інспектор склав протокол про порушення гр. Петренком правил полювання, вилучив лисицю та забрав собаку. Громадянин Петренко звернувся до суду.

Завдання: *Визначити коло суспільних відносин. Чи підлягає позов задоволенню? Вирішити справу.*

Задача № 7.

Державна екологічна інспекція, посилаючись на пункт 5 Положення про Державну екологічну інспекцію прийняла рішення про тимчасове припинення діяльності ТОВ «Поліфарба», що забруднювало довкілля викидами небезпечних хімічних речовин. ТОВ «Поліфарба» оскаржило рішення Державної екологічної інспекції до суду, посилаючись на те, що відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. На думку правників ТОВ «Поліфарба», позаяк Положення про Державну екологічну інспекцію є підзаконним актом, Державна екологічна інспекція не вправі ним керуватися для притягнення ТОВ «Поліфарба» до правової відповідальності.

Завдання: *Чи має Конституція України пріоритет перед Положенням про Державну екологічну інспекцію? Яке рішення має прийняти суд?*

Задача № 8.

Сакська міська рада прийняла рішення про організацію лікування та відпочинку у курортній зоні м. Саки. Цим рішенням, зокрема, запроваджено платне перебування на міських пляжах, у лісопарку, парках відпочинку курорту та на прилеглих до нього прибережних територіях. Для організації відпочинку, проведення необхідних сервісних послуг створено акціонерне товариство «Дозвілля».

Екологічне об'єднання громадян звернулося до суду про визнання такого рішення незаконним, оскільки, на їх думку, це обмежує їх можливості щодо вільного спілкування з довкіллям, використання природних якостей курорту, зокрема, оздоровчих властивостей морських вод.

Завдання: *розв'язати справу.*

Задача № 9.

ТОВ «Сонечко» взяло в оренду частину території міського пляжу, розчистило її і стало брати плату з громадян за прохід на пляж і відпочинок на пляжі. Однак, студент Юридичного факультету, прослухавши лекцію з екологічного права, дійшов до висновку, що дії ТОВ «Сонечко» порушують його право на загальне використання природних ресурсів щодо доступу на пляж і купання у морі. Він здійснив спробу пройти на пляж, не заплативши. Працівники ТОВ «Сонечко» викликали поліцію. Поліції студент пояснив, що дії ТОВ «Сонечко» порушують гарантоване Конституцією України право на загальне використання природних ресурсів.

Завдання: *Що повинен вчинити поліцейський?*

Задача № 10.

Завод сільськогосподарської техніки, взявши в оренду земельну ділянку у межах прибережної смуги Чорного моря, перекрив загальний доступ населенню до пляжу, який до цього традиційно використовувався населенням на правах загального використання. Обурена громадськість (громадська екологічна організація) звернулася з позовом до суду про припинення незаконних дій заводу і відкриття загального доступу до пляжу, посилаючись при цьому на частину другу ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року.

Завдання: *Яке рішення має прийняти суд?*

Задача № 11.

Адміністрація національного природного парку «Синевир» на в'їзді до парку поставила пости, які брали плату за прохід і проїзд на територію національного природного парку. Пан Івченко відмовився платити, посилаючись на пункт «и» ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. Він вчинив спробу проникнути на територію національного природного парку поза постами. Однак, він був помічений співробітниками служби державної охорони парку і затриманий. Щодо нього співробітники служби склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 91 КУАП і передали його для розгляду до суду.

В свою чергу, пан Івченко подав позов до суду про скасування незаконного рішення адміністрації національного природного парку, забезпечення безперешкодного доступу населення на територію наці-

онального природного парку і відшкодування йому матеріальної й моральної шкоди, заподіяної незаконними діями співробітників служби державної охорони парку.

Завдання: Чи законним є рішення адміністрації національного природного парку? Чи правомірними були дії співробітників служби державної охорони парку? Яке рішення має прийняти суд?

Задача № 12.

Пан Савченко відмовився платити за вхід до зоопарку, посилаючись на пункт «и» ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. За намагання проникнути до зоопарку не заплативши, його затримали працівники поліції, викликані адміністрацією зоопарку. Поліції він пояснив, що плата за вхід до зоопарку є порушенням його права на загальне використання природних ресурсів.

Завдання: Чи законно адміністрація зоопарку справляла плату за вхід до зоопарку? Як має вчинити поліція з паном Савченком?

Задача № 13.

Пан Радченко звернувся з клопотанням про приватизацію лісової ділянки до селищної ради. Селищна рада відмовила йому у приватизації лісової ділянки, посилаючись на те, що відповідно до ст. 4 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року природні ресурси України є власністю народу України, від імені якого право розпорядження природними ресурсами здійснює Верховна Рада України. Відтак, природні ресурси згідно з чинним законодавством не можуть перебувати у приватній власності, а тому клопотання про приватизацію лісової ділянки не підлягає задоволенню.

Пан Радченко оскаржив відмову до суду.

Завдання: Чи законною є відмова селищної ради? Яке рішення має прийняти суд?

Задача № 14.

Поліцейський затримав у місті громадянина, який зривав квіти з газонів. Громадянин пояснив поліцейському, що він здійснював загальне використання природних ресурсів відповідно до ст. 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року: він має право зривати квіти без дозволів і безко-

штовно. З точки зору громадянина, жодного порушення закону він не допустив.

Завдання: *Чи порушив громадянин закон у вищенаведеному випадку? Як має відреагувати поліцейський?*

Задача № 15.

Пан Головатий звернувся до обласної державної адміністрації з клопотанням про приватизацію степового урочища. Обласна державна адміністрація надала відповідь, що згідно з чинним екологічним законодавством урочища приватизації не підлягають, а тому його клопотання не може бути задоволене.

Пан Головатий оскаржив відмову обласної державної адміністрації до суду.

Завдання: *Чи законною є відмова обласної державної адміністрації? Яке рішення має прийняти суд?*

Задача № 16.

У ході приватизації державного підприємства хімічної промисловості (мала приватизація) на замовлення Фонду державного майна України проводився обов'язковий екологічний аудит. Однак висновки обов'язкового екологічного аудиту не були враховані Фондом державного майна України при приватизації державного підприємства.

Мінприроди звернулося з позовною заявою до суду про визнання приватизації державного підприємства недійсною у зв'язку з тим, що у ході приватизації не було враховано висновки обов'язкового екологічного аудиту.

Завдання: *Розв'яжіть справу.*

Задача 17

Мешканець міста Одеси – пан Кривоніс, задля забезпечення збереження унікальної приморської екосистеми міста Одеси, гарантування права громадян на загальне використання природних рекреаційних ресурсів морського узбережжя звернувся з клопотанням до Одеської міської ради про організацію рекреаційної зони у прибережній частині міста Одеси, у якій не допускалося б житлове будівництво і влаштування стоянок автотранспорту. Одеська міська рада відмовила у задоволенні клопотання посилаючись на те, що згідно з Генеральним планом розвитку міста Одеси прибережні схили мають бути забудовані.

Пан Кривоніс оскаржив відмову Одеської міської ради до суду, посилаючись у позовній заяві на частину другу ст. 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, відповідно до якої місцеві ради зобов'язані враховувати пропозиції громадян щодо поліпшення стану довкілля.

Завдання: Чи законною була відмова Одеської міської ради? Яке рішення має прийняти суд?

Задача 18

У місті Солом'янську було проведено місцевий референдум з приводу спорудження у місті теплової електростанції. За результатами референдуму громадяни міста не підтримали рішення про будівництво на території міста ТЕС. Однак, міська рада, посилаючись на економічні вигоди для міста, все одно прийняла рішення про відведення земельної ділянки для спорудження ТЕС.

Пан Косар, мешканець Солом'янська, подав позов до суду про скасування рішення міської ради, яке суперечить рішенням місцевого референдуму з цього питання. У відзиві на позов представники Солом'янської міської ради зазначили, що згідно з чинним законодавством, рішення місцевих референдумів носять рекомендаційний характер і не є обов'язковими для міської ради.

Завдання: Яке рішення має прийняти суд?

Задача 19

Одеська міська рада прийняла рішення про зобов'язання усіх промислових підприємств міста ввести штатну посаду еколога. Підприємства почали скаржитись до прокуратури і подавати позовні заяви про скасування цього рішення як незаконного, мовляв, це є втручання у їх внутрішню діяльність.

Завдання: Чи законним є рішення Одеської міської ради? Як має відреагувати прокуратура? Яке рішення має прийняти суд?

Задача 20

Воронько Н. та п. Плекун З. від імені населення звернулися до селищної ради з вимогою надати термінову інформацію щодо можливо-го впливу зазначеного об'єкту на довкілля та здоров'я населення.

Виконком селищної ради розглянув клопотання мешканців селища і у 20-денний термін сповістив через місцеве радіо, що розміщення полігону не спричинить погіршення стану довкілля та здоров'я меш-

канців селища. Докладнішої інформації виконком надати не може, враховуючи характер діяльності зазначеного об'єкту та комерційну таємницю українсько-німецької фірми, що перебуває під охороною закону. Крім того, на даний час ще немає висновку державної екологічної експертизи, яка б містила комплексну оцінку впливу даного проекту на довкілля. У зверненні виконкому також зазначалося, що всебічна інформація надаватиметься населенню через кожні три місяці, починаючи з часу початку роботи об'єкту, як це і визначено чинним законодавством.

Зазначені громадяни не задовольнилися цією інформацією і звернулися до суду з вимогою примусово забезпечити необхідною інформацією про наслідки введення в дію екологічно небезпечного об'єкту.

Завдання: який порядок надання екологічної інформації містить законодавство України? Розв'язати справу.

Задача 21

В процесі будівництва комбінату біопрепаратів ініціативна група громадян на чолі з біологом Короленком звернулася до місцевої державної адміністрації з пропозицією провести громадську екологічну експертизу матеріалів розміщення зазначеного об'єкту, враховуючи, що його експлуатація може суттєво погіршити екологічну обстановку в регіоні та викликати непередбачені генетичні наслідки у населення, яке проживає на цій території.

Місцева державна адміністрація відмовила у їх проханні, посиляючись на ту обставину, що за проектом даного будівництва вже проводилася державна екологічна експертиза і тому немає потреби у проведенні громадської екологічної експертизи. У відповідь на відмову Короленко при підтримці місцевої екологічної організації став вимагати прилюдного обговорення матеріалів будівництва даного об'єкту і звернувся до суду із скаргою на дії державної адміністрації.

Завдання: дати характеристику правовідносин що склалися; чи є в даному випадку порушення екологічних прав громадян?

Задача 22

Керченський рибний порт систематично забруднював морське середовище нафтопродуктами, на території порту наявні стаціонарні джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. У зв'язку із зазначеним, Керченська міська рада прийняла рішення про проведення державної екологічної експертизи Керченського рибного

порту. На підставі рішення було сформовано експертну групу із числа експертів державної екологічної експертизи, виділено відповідні кошти із міського бюджету.

Перед експертною групою було поставлено питання про дослідження відповідності діяльності Керченського рибного порту вимогам екологічного законодавства і затвердження заходів щодо усунення цих порушень.

Експерти запросили від замовника екологічного аудиту (Керченської міської ради) доступу до документації, необхідної для проведення екологічного аудиту, а також до території і акваторії порту для проведення необхідних вимірювань.

На звернення Керченської міської ради до керівництва Керченського рибного порту, останнє відмовило надати доступ до своєї території і акваторії, а також до своєї документації на підставі того, що Керченський рибний порт є державним підприємством і розміщується на земельній ділянці державної власності, відтак, Керченська міська рада не має жодних прав на втручання у діяльність порту.

Завдання: *Чи законною була відмова керівництва порту? Як належить діяти представникам Керченської міської ради для того, щоб забезпечити доступ експертів до документації Керченського рибного порту і до його території та акваторії?*

Задача 23

На підставі пункту «ї» частини першої ст. 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, Одеська міська рада постановила рішення про перевірку дотримання екологічного законодавства Державним підприємством «Одеський морський торговельний порт», для чого сформувала комісію у складі 7 осіб із працівників управління екологічної безпеки Одеської міської ради. Голові комісії було видано направлення на проведення перевірки, підписане міським головою.

Керівництво порту відмовилося допустити представників комісії на територію порту, пославшись на те, що чинне законодавство не передбачає обов'язку порту допускати такі комісії на свою територію.

Одеська міська рада, керуючись пунктом «й» частини першої ст. 15 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», прийняла рішення про зупинення діяльності порту аж до часу допуску комісії для здійснення заходів екологічного контролю.

Завдання: Чи законними є дії керівництва порту? Чи законним є рішення Одеської міської ради про зупинення діяльності порту?

Задача 24

У зв'язку з систематичним перевищенням заводом «Гігабуд» нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, міська рада прийняла рішення про обмеження його діяльності шляхом закриття одного цеху з виробництва фарби.

Керівництво заводу оскаржило рішення міської ради до суду, посиляючись на те, що згідно з чинним законодавством, місцеві ради не мають подібних повноважень, тобто прийнятим рішенням міська рада порушила ст. 19 Конституції України.

Завдання: Чи законним є рішення міської ради? Яке рішення має прийняти суд?

Практичне завдання 25.

Подивитися Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та вкажіть чи потрібно орімувати висновок ОВНД в таких випадках:

- 1 варіант - будівництво вітряної електростанції;
- 2 варіант - запуск пекарні - кафе (виробництво продукції до 1 тонни);
- 3 варіант - будівництво електричної станції для зарядки автомобілів;
- 4 варіант - будівництво АЗС;
- 5 варіант - облаштування курортної зони;
- 6 варіант - відкриття СПА курорту;
- 7 варіант - будівництво фермерської садиби;
- 8 варіант - будівництво ферми з вирощування мідій та креветок;
- 9 варіант - облаштування пункту сортування сміття;
- 10 варіант - будівництво кафе в межах прибережних захисних смуг.

Задача № 26

Група жителів, що мешкають у зоні радіоактивного забруднення (гарантованого добровільного відселення), у 2000 році звернулася до місцевого суду з позовом на адміністрацію ЧАЕС про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Суд відмовив їм у задоволенні позовних вимог, обґрунтовуючи свою відмову тим, що державою вживаються заходи щодо зниження захворюваності населення у цій зоні. Крім того, громадянам, які проживають у даній зоні, надаються пільги та компенсації, передбачені

Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», що повною мірою компенсують завдану їм шкоду.

Громадяни звернулися з апеляційною скаргою до вищестоящего суду.

Завдання: чи правомірне рішення суду? Розв'яжіть справу.

Задача № 27

На вимогу активістів місцевої організації «Зелений світ» Миколаївський міськвиконком відмовив керівництву Південноукраїнської АЕС у транзиті через місто радіоактивних відходів відпрацьованого ядерного палива. Пославшись на суперечливу інформацію керівництва АЕС про захоронення радіоактивних відходів і відпрацьованого ядерного палива, міськвиконком попросив надати додаткову інформацію, підтверджену документально. Дирекція АЕС відмовилася надати додаткові відомості про відпрацьоване паливо, мовляв, це не впливає з чинного законодавства.

Завдання: який порядок захоронення радіоактивних відходів? Розв'язати справу.

Задача № 28

Сільгосппідприємством було закуплено пестицид для боротьби з бур'янами у італійської фірми. Пестицид виявився незареєстрованим в Україні. Служба екологічного контролю Одеського порту не дала згоди на його ввезення в Україну. Фірма відмовилася прийняти хімікат назад, оскільки при розвантаженні судна було дещо пошкоджено упаковку, і вантаж було підмочено. Митна й екологічна служби також відмовилися зберігати вантаж у порту, позаяк це може спричинити забруднення моря.

Завдання: який порядок ввезення на територію України пестицидів? Розв'язати справу.

Задача № 29

У зв'язку з оголошенням зони надзвичайної екологічної ситуації у Закарпатській області урядова комісія поставила вимогу направити всі вантажні автотранспортні засоби області на ліквідацію наслідків надзвичайної екологічної ситуації. Акціонерне товариство «Будівельник», пославшись на те, що воно не є державним підприємством і у нього безперервний перебіг провадження бетонних робіт, відмовило у на-

правленні своєї техніки на ліквідацію наслідків надзвичайної екологічної ситуації. Голова правління товариства був підданий адміністративному штрафу і йому приписано негайно виділити усі автотранспортні засоби для виконання термінових робіт.

Завдання: які заходи відповідальності передбачено за порушення правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації? Яка система органів управління надзвичайними екологічними ситуаціями і які їх повноваження? Дайте правову кваліфікацію правовідносин за умовами задачі.

Задача 30.

Приватний підприємець п. Комонник І. вирішив обладнати екологічну стежку у приморській зоні Одеси. Для цього він збудував стайню для утримання коней у кількості 24 особи. До нього звернувся державний екологічний інспектор з наступними вимогами:

провести екологічний аудит проекту створення стайні; здійснити паспортизацію і реєстрацію місць зберігання і утворення кінського лайна; сплатити збір за розміщення і зберігання кінського лайна; отримати ліцензію на здійснення операцій з відходами.

Пан Комонник І. відмовився задовольнити вимоги державного екологічного інспектора, посилаючись на те, що за чинним законодавством кінське лайно не належить до відходів, а тому він не повинен здійснювати вищезазначені заходи. Державний екологічний інспектор звернувся з позовною заявою до суду про закриття приватної стайні п. Комонника.

Завдання: які вимоги законодавства України до будівництва об'єктів зберігання відходів? Що відноситься до відходів за законодавством України? Розв'язати справу.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Найбільш повною дефініцією екологічного права є:

а) це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини в сфері виявлення, оцінки та раціонального використання природних ресурсів з метою задоволення потреб як теперішнього так і майбутніх поколінь;

б) це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини в сфері землекористування, водокористування, використання атмосферного повітря, інших об'єктів навколишнього природного середовища з метою задоволення потреб як теперішнього так і майбутніх поколінь;

в) це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з метою задоволення потреб як теперішнього так і майбутніх поколінь;

г) це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини в галузі моніторингу за станом навколишнього природного середовища, своєчасного виявлення негативних змін, які відбуваються в ньому, мінімізації антропогенного впливу на довкілля з метою задоволення потреб як теперішнього так і майбутніх поколінь;

д) це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища, стандартизації та нормування викидів забруднюючих речовин, забезпечення законності в діяльності власників природних ресурсів та природокористувачів з метою задоволення потреб як теперішнього так і майбутніх поколінь.

2. Підгалуззю екологічного права є:

- а) земельне право;
- б) водне право;
- в) гірниче право;
- г) природоохоронне право;
- д) всі перераховані.

3. Природним комплексом є:

- а) земля;
- б) ліс;
- в) надра;
- г) атмосферне повітря;
- д) тваринний світ.

4. Впровадження ресурсозберігаючих технологій є проявом наступного принципу екологічного права:

- a) пріоритетності вимог екологічної безпеки;
- b) екологізації матеріального виробництва;
- c) узгодження екологічних, екологічних та соціальних інтересів суспільства ;
- d) запобіжного характеру природоохоронних заходів;
- e) жодного з перерахованих.

5. Однією із гарантій екологічних прав громадян є:

- a) оскарження у судовому порядку рішень органів влади в сфері екології;
- b) здійснення державного та громадського контролю в сфері екології;
- c) отримання громадянами екологічної освіти;
- d) участь у проведенні громадських слухань з приводу запланованої діяльності;
- e) можливість отримання природних ресурсів для використання.

6. Суб'єктом комунальної власності на природні ресурси є:

- a) юридичні особи;
- b) фізичні особи;
- c) сільська рада;
- d) об'єднання громадян;
- e) міські державні адміністрації.

7. Похідним способом набуття права власності на природні ресурси є:

- a) договір купівлі природного ресурсу;
- b) створення природного ресурсу;
- c) відновлення природного ресурсу;
- d) розведення диких тварин у неволі;
- e) привласнення дикорослих плодів.

8. Відповідно до Земельного кодексу набувальна давність набуття земельної ділянки складає:

- a) 1 р.;
- b) 3 р.;
- c) 5 р.;
- d) 10 р.;
- e) 15 р.

9. Сервітутним правом є:

- a) право власника розпорядитися своїм природним об'єктом;
- b) право власника заборонити будь-яке використання його об'єкту;
- c) право забору води з чужого колодязя;
- d) право власника на використання свого ресурсу відповідно до цільового призначення;
- e) всі варіанти не вірні.

10. Лісові сервітути встановлюються в:

- a) лісах державної форми власності;
- b) лісах комунальної форми власності;
- c) лісах приватної форми власності;
- d) експлуатаційних лісах;
- e) лісах, віднесених до природно-заповідного фонду.

11. Об'єктом суперфіцію є:

- a) земля;
- b) водні ресурси;
- c) тваринний світ;
- d) атмосферне повітря;
- e) надра.

12. Підставою виникнення права загального природокористування може бути:

- a) ліцензія;
- b) лісовий квиток;
- c) лісорубний квиток;
- d) ліцензія, лісовий квиток, лісорубний квиток;
- e) всі варіанти не вірні.

13. Лише в порядку спеціального природокористування використовуються:

- a) надра;
- b) внутрішнє море;
- c) рослинний світ;
- d) атмосферне повітря;
- e) підземні води.

14. Визначення основних напрямів державної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища є повноваженням:

- a) Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;
- b) Кабінету Міністрів;
- c) Верховної ради;
- d) Президента України;
- e) громадських природоохоронних об'єднань.

15. Здійснення комплексного управління в сфері охорони навколишнього природного середовища є повноваженням:

- a) Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;
- b) Кабінету Міністрів;
- c) Верховної ради;
- d) Президента України;
- e) громадських природоохоронних об'єднань.

16. Фоновим (науковим) буває:

- a) аудит;
- b) моніторинг;
- c) контроль;
- d) облік;
- e) лімітування.

17. Державний кадастр буває:

- a) земельним;
- b) тваринного світу;
- c) родовищ та проявів корисних копалин;
- d) природних територій курортів;
- e) всі варіанти вірні.

18. Ліміт використання води є формою:

- a) стандартизації;
- b) нормування;
- c) аудиту;
- d) контролю;
- e) експертизи.

19. Завданням екологічного аудиту є:

- a) контроль за діяльністю суб'єктів природокористування;
- b) виявлення порушень екологічного законодавства та притягнення до юридичної відповідальності;

- с) спостереження за станом навколишнього середовища;
- д) оцінка повноти заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища;
- е) розробка гранично допустимих впливів на навколишнє природне середовище.

20. Розміри збору за спеціальне використання води встановлює:

- а) Водний кодекс України;
- б) Закон України «Про питну воду та водопостачання»;
- с) Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- д) Бюджетний кодекс України;
- е) Податковий кодекс України.

21. Збір за спеціальне водокористування не справляється за:

- а) використання води для потреб гідроенергетики;
- б) використання водних об'єктів для потреб водного транспорту;
- с) використання водних об'єктів для потреб риборозведення;
- д) за воду, що використовується для задоволення питних потреб населення ;
- е) всі варіанти не вірні.

22. Екологічні такси застосовуються при застосуванні:

- а) кримінальної відповідальності;
- б) адміністративної відповідальності;
- с) цивільної відповідальності;
- д) дисциплінарної відповідальності;
- е) адміністративної та цивільної відповідальності.

23. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом земель може потягнути за собою:

- а) кримінальну відповідальність;
- б) адміністративну відповідальність;
- с) цивільну відповідальність;
- д) дисциплінарну відповідальність;
- е) матеріальну відповідальність.

24. Суб'єктом дисциплінарної відповідальності в сфері екології може бути:

- a) власник природного ресурсу;
- b) природокористувач;
- c) лісник;
- d) будь-яка фізична особа, яка здійснює діяльність в сфері екології;
- e) будь-яка фізична та юридична особа, які здійснюють діяльність в сфері екології.

25. Екологічним правопорушенням з матеріальним складом є:

- a) приховування даних земельного кадастру;
- b) знищення або пошкодження підросту і лісах;
- c) порушення вимог пожежної безпеки у лісах;
- d) недодержання екологічних вимог під час проектування об'єктів;
- e) незаконне ввезення на територію України об'єктів тваринного та рослинного світу.

26. Державну реєстрацію пестицидів та агрохімікатів здійснює:

- a) Кабінет Міністрів України;
- b) Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;
- c) Міністерства аграрної політики та продовольства України;
- d) Державний комітет земельних ресурсів України;
- e) Міністерство охорони здоров'я України.

27. Ядерні установки та джерела іонізуючого випромінювання можуть бути у власності:

- a) лише приватній;
- b) лише комунальній;
- c) лише державній;
- d) лише у державній та комунальній;
- e) у будь-якій формі власності.

28. Змістом генетичної безпеки є забезпечення:

- a) відсутності негативного впливу на біологічну структуру людської особи;
- b) відсутності негативного впливу на функцію людської особи;
- c) відсутності негативного впливу на геном людини та об'єктів біосфери;
- d) відсутності негативного впливу на сільськогосподарські тварини та рослини;
- e) всі варіанти вірні.

29. Підставами для оголошення відповідної місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації є:

- а) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;
- б) значне перевищення гранично допустимих норм показників якості навколишнього природного середовища, визначених законодавством;
- с) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;
- д) виникнення реальної загрози життю та здоров'ю великої кількості людей;
- е) варіанти, передбачені пунктами «б» та «д».

30. Загальна тривалість надзвичайного стану становить:

- а) 30 днів;
- б) 40 днів;
- с) 50 днів;
- д) 60 днів;
- е) 90 днів.

31. Зведену схему формування екомережі затверджує:

- а) Верховна Рада України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- с) Президент України;
- д) Міністерство екології та природних ресурсів;
- е) обласні ради.

32. Як співвідноситься між собою екомережа та природно-заповідний фонд:

- а) це одне і теж саме;
- б) екологічна мережа є складовою природно-заповідного фонду;
- с) природно-заповідний фонд є складовою екомережі;
- д) екомережа це система органів, що управляють природно-заповідним фондом;
- е) ці поняття жодним чином не співвідносяться.

33. До складу екомережі включені:

- а) землі сільськогосподарського призначення інтенсивного використання;
- б) землі громадської забудови;
- с) землі житлової забудови;
- д) землі промисловості;
- е) землі лісового фонду.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ АКТІВ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Закон від 28.06.1996 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

2. Про захист рослин: Закон України від 14 жовтня 1998 року. База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

3. Водний кодекс України: Закон України від 6 червня 1995 р. / База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року / База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

5. Кодекс України про надра: Закон України від 27 липня 1994 р. / База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

6. Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 11 червня 1992 року), ратифікована Законом України від 29 листопада 1994 року / База даних «Законодавство України» /ВР України .

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (дата звернення: 01.01.2022).

7. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 16 листопада 1972 року), ратифікована указом Президії Верховної Ради УРСР від 4 жовтня 1988 року / База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <http://portal.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.01.2022).

8. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 19 вересня 1979 року), Україна приєдналася згідно з Законом від 29 жовтня 1996 року/ База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text (дата звернення: 01.01.2022).

9. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головню як середовища існування водоплавних птахів (Рамсар, Іран, 2 лютого 1971 року), Україна бере участь згідно з Законом України від 29 жовтня 1996 року/ База даних «Законодавство України» / ВР України

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text (дата звернення: 01.01.2022).

10. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргус, Данія, 25 червня 1998 року), ратифікована Законом України від 6 липня 1999 року / База даних «Законодавство України» / ВР України

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 01.01.2022).

11. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин від 23 червня 1979 року, Україна приєдналася згідно з Законом від 19 березня 1999 року / База даних «Законодавство України» / ВР України

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 01.01.2022).

12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року/ База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

13. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16 травня 1995 року/ База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

14. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

15. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <http://portal.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.01.2022).

16. Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії: Закон України від 11 січня 2000 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

17. Про екологічну мережу України: Закон України від 24 червня 2004 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

18. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

19. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 21 грудня 2006 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

20. Про курорти: Закон України від 5 жовтня 2000 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

21. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

22. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

23. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

24. Про охорону атмосферного повітря: Закон України в редакції від 21 червня 2001 року / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

25. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

26. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 6 лютого 2003 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

27. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

28. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

29. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

30. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 11 грудня 1997 року, ратифікований Законом України від 4 лютого 2004 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text (дата звернення: 01.01.2022).

31. Лісовий кодекс України у редакції від 8 лютого 2006 року / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

32. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом Мінікоресурсів України від 27 лютого 2002 року № 88 / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

33. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом Мінагрополітики від 9 жовтня 2002 року № 324 / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0401-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

34. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом Держкомлісгоспу України від 1 березня 2002 року № 27 / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0290-02#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

35. Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391 / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

36. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

37. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

38. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 р. / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

39. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 / База даних «Законодавство України» / ВР України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text> (дата звернення: 01.01.2022).

40. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. д-ра юрид. наук, проф. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ«ОЮА» Каракаша І. І. – Одеса : 2020. 321 с.

41. Краснова, Марія Василівна. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. 191 с.

42. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2021. 552 с

Допоміжна:

1. Правове регулювання цільового використання земель у межах населених пунктів України: монографія/ Григорєцька І.І., Ізбаш К.С., Домброван Н.В. видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 142 с.

2. Григорєцька І.І. Сучасні підходи до створення правової урбоекології в Україні. Від правової охорони природи Української РСР до екологічного права України присвяченої пам'яті доктора юридичних наук, професора Василя Лук'яновича Мунтяна з нагоди 95-річчя від Дня народження: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 трав. 2017 р., Київ / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т, Каф. земел. та аграр. права [та ін.] ; [уклад.: Носік В. В., Євстїгнєєв А. С., Кучерова М. П.]. - Київ ; Чернівці : Кондратьєв А. В., 2017. – С.7-12.

3. Григорєцька І.І. Правові проблеми використання земель морського транспорту. Морська безпека Балто-Чорноморського регіону: виклики та загрози: Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Одеса, 23 грудня 2021 р.). – Одеса: ОДУВС, 2021. С.35-36.

4. Ващишин М. Я. Правове забезпечення формування та функціонування екомережі України : теоретичні та практичні аспекти : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. 416 с.

5. Дейнега М. А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку : монографія / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : НУБіП України, 2019. 340 с.

6. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні : монографія. Одеса : Юридична література, 2017. 438 с.

7. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія / Н. Р. Кобецька. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.

8. Корнєєв Юрій, Мельник Володимир . Фундаментальні засади функціонування екологічного права в контексті наукових досліджень вітчизняних учених. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №5. С. 78-82.

URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/14.pdf> (дата звернення: 05.05.2022).

9. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування : монографія / Комарницький В.М. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2011. – 424 с.

10. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми : монографія / Тетяна Вікторівна Лісова; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого ; ред. Г. М. Соловйова ; відп. за вип. Н.М. Ярошенко. – Харків : Юрайт, 2020. 394 с.

11. Правовий режим природно-заповідного фонду України: історія формування, юридичні аспекти та зарубіжний досвід (посібник) / [За заг. ред. О.Кравченко]. – Львів : Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2017. 92 с.

12. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : монографія / [А.П.Гетьман, М.В.Шульга, А.М.Статівка та ін.] ; за ред. А.П.Гетьмана та В.Ю.Уркевича. – Х. : Право, 2012. 448 с.

13. Процесуальна правоздатність у справах про захист екологічних прав та довкілля: міжнародні стандарти та національна практика / Є. Алексєєва; [за заг. ред. О. Кравченко]. — Видавництво «Компанія «Манускрипт»» — Львів, 2018. 64 с.

URL: <http://epl.org.ua/human-posts/protsesualna-pravozdatnist-u-spravah-pro-zahyst-ekologichnyh-prav-ta-dovkillia-mizhnarodni-standarty-ta-natsionalna-praktyka-2/> (дата звернення: 03.05.2022).

14. Застосування Європейської конвенції з прав людини для захисту екологічних прав та довкілля (посібник) / Є. Алексєєва, О. Мелень-Забрамна, Д. Скрильніков, — Видавництво «Компанія «Манускрипт»» — Львів, 2016. 240 с.

URL:: <http://epl.org.ua/human-posts/zastosuvannia-yevropeiskoi-konventsii-z-prav-liudyny-dlia-zakhystu-ekolo-hichnykh-prav-ta-dovkillia-posibnyk/#> (дата звернення: 03.05.2022).

15. Участь громадськості в процесі прийняття документів державного планування з питань, що стосуються довкілля (посібник) / Є. Алексєєва, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, С. Шутяк — Видавництво «Компанія «Манускрипт»» — Львів, 2017. 72 с.

URL:: <http://epl.org.ua/human-posts/uchast-gromadskosti-v-protsesi-priynyattya-dokumentiv-derzhavnogo-planuvannya-z-pytan-shho-stosuyutsya-dovkillia-posibnyk/#> (дата звернення: 01.01.2022).

16. Права людини та охорона довкілля. Навчальна програма дистанційного курсу для тренерів (викладачів-суддів). / С. В. Шутяк, Є.А. Алексєєва, І.А. Войтюк; за заг. ред.. О.В.Кравченко. – Львів : Вид-во «Компанія «Манускрипт», 2018. 112 с.

Навчально-методичне видання

**АНТОНЕНКО Олександр Анатолійович
ГРИГОРЕЦЬКА Ірина Ігорівна
ЖУРАВЕЛЬ Алла Василівна
ДРИШЛЮК Володимир Ігорович
КОСТРИЦЬКИЙ Ігор Леонідович
КУЛІНІЧ Ольга Олексіївна
ПАЩЕНКО Олександр Миколайович**

ПРАКТИКУМ З ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Навчально-методичний посібник для студентів

Підписано до друку 24.11.2022. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman»/ Друк різнографія. Ум. друк .арк 3,03.

Надруковано з готового оригінал-макету.

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.